

Sammendrag

Oslo kommune ønsker å være en samfunnsansvarlig og effektiv innkjøper, samt en attraktiv kontraktspart for seriøse leverandører som tar samfunnsansvar på alvor. For å legge til rette for dette, har kommunen innført obligatorisk bruk av forskjellige standardkontrakter og standardkrav ved kjøp av varer, bygg-, anlegg og tjenester, inkl. Oslomodellen for et seriøst og anstendig arbeidsliv.

Standardkontraktene og standardkravene skal legge til rette for effektive, ensartede og gjennomtenkte anskaffelsesprosesser i Oslo kommune, som hensyn tar politiske føringer. Dette vil ikke bare effektivisere kommunens arbeid, men vil også medføre forutsigbarhet og forenklinger for leverandørene.

Oslo kommune arbeider kontinuerlig med å forebygge og bekjempe korrupsjon, arbeidslivskriminalitet og sosial dumping. Dette inkluderer arbeid som skal forhindre utnyttelse og ekskludering av sårbar arbeidskraft, samt hindre brudd på grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser. Som et ledd i dette arbeidet vedtok byrådet i 2017 Oslomodellen. Modellen består av en rekke standard seriøsitetsskrav og sosiale krav, som skal brukes i kommunens bygge-, anleggs- tjeneste- og vareanskaffelser.

I denne saken foreslås det å pålegge Oslo kommunes virksomheter å benytte spesifikke standardkontrakter og standardkrav ved anskaffelser av bygg og anlegg, tjenester og varer. Disse omfatter en rekke standardkontrakter og standardkrav vedtatt i tidligere byrådssaker, men også nye og justerte standardkontrakter og standardkrav.

Oslomodellens seriøsitetsskrav og sosiale krav (heretter omtalt som Oslomodellen) er en del av overnevnte standardkontrakter. I tillegg benyttes også deler av Oslomodellen i anskaffelser der det ikke benyttes standardkontrakter.

I denne byrådssaken foreslås det blant annet å øke antallet obligatoriske seriøsitetsskrav som skal gjelde i alle bygge-, anleggs- og tjenestekontrakter, uavhengig av anskaffelsesområde og kontraktens verdi. Det foreslås dessuten endringer og presiseringer i Oslomodellen for å tilpasse modellens dagens behov. Videre foreslås det enkelte grep for å styrke kommunens kontraktsoppfølging av Oslomodellen.

I saken foreslås det også en rekke strukturelle grep rundt kommunens sosiale krav. Det innføres et grunnkrav om at leverandøren og eventuelle underleverandører skal respektere grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser. Kravet skal stilles i alle anskaffelser uavhengig av verdi og anskaffelsesområde. Det innføres videre ulike sett med oppfølgingskrav som skal benyttes avhengig av den konkrete anskaffelsen. I tillegg er det innført nye sanksjoner for å styrke muligheten for mer effektiv kontraktsoppfølging.

Saksfremstilling

1 Bakgrunnen for saken

Byrådet har, i byrådssak 1057/17 om *Standard kontraktsvilkår for Oslo kommunes anskaffelser av varer, tjenester og bygg- og anlegg*, vedtatt en rekke standardkontrakter med standard kontraktsvilkår som skal benyttes i kommunens anskaffelser. I saken er Oslo kommunes virksomheter pålagt å benytte disse standard kontraktsvilkårene når de foretar anskaffelser over kr 500 000 dersom de omfattes av standardenes virkeområde. I saken er det også vedtatt tre kontraktsbestemmelser som skal benyttes i alle bygge-, anleggs- og tjenesteanskaffelser uavhengig av verdi og bransje. Byrådet har videre i byrådssak 1083/19 vedtatt *innføring av standardkontrakt for leie av kontorlokaler*. Kommunens vedtatte standardkontrakter består av egenutviklede kommunale kontrakter for kjøp av varer, håndverkertjenester og leie av kontorlokaler (sistnevnte bygger på den såkalte «Meglerkontrakten») med bilagformular, Norsk standard (NS) med kontraktsformularer og Statens Standardavtaler (SSA) med bilag. Kontraktsformularene og bilagene er kommunens standard kontraktstillegg, som skal tilpasses den enkelte anskaffelse.

I byrådssak 1057/17 er det også innført en rekke seriøsitetsskrav og sosiale krav (Oslomodellen), hvorav noen er obligatoriske å benytte uavhengig av kontraktsverdi. Oslomodellen ble innført som et ledd i Oslo kommunes arbeid for å forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet, sosial dumping og utnyttelse av sårbare arbeidere i kommunens leverandørkjeder:

- *Seriøsitetsskravene* skal forebygge og bekjempe arbeidslivskriminalitet og sosial dumping i kommunens bygge-, anlegg og tjenesteoppdrag. De omfatter blant annet bruk av hovedsakelig fast ansatte i minst 80

% stilling, begrensninger i bruk av underleverandører i vertikal kjede, minst 50 % faglært arbeid og minst 10 % lærlingearbeid.

- *Sosiale krav* skal forebygge og bekjempe brudd på grunnleggende menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og relevante folkerettslige forpliktelser som Norge er bundet av gjennom FN-vedtak i vareleveranser til kommunen. Disse omfatter blant annet ILOs kjernekonvensjoner om organisasjonsfrihet og rett til kollektive forhandlinger, samt forbud mot tvangsarbeid, barnarbeid og diskriminering.

Kommunens bruk av standardkontrakter og standard seriøsitetsskrav og sosiale krav legger til rette for effektive og samfunnsansvarlige anskaffelser som hensyntar politiske føringer. Bruken sikrer dessuten en gjennomtenkt og ensartet anskaffelsespraksis i Oslo kommune, samt forutsigbarhet og forenklinger for leverandørene. Den legger samtidig til rette for rettferdig konkurranse mellom leverandører som tar samfunnsansvar på alvor.

Av byråds sak 1057/17 fremgår det at effekten av Osломodellens seriøsitetsskrav bestemmelser kontinuerlig skal være gjenstand for vurdering, og at det skal foretas en større gjennomgang, evaluering og vurdering av modellen tre år etter at Osломodellen trådte i kraft. Det har vært foretatt fortløpende vurderinger av Osломodellen, og arbeidet med en større evaluering og revidering av Osломodellen har pågått siden våren 2020. Foreløpig utkast til ny Osломodell har også vært sendt på høring til arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner samt noen av kommunens leverandører.

2 Kommunens gjeldende standardkontrakter og standard kontraktskrav

2.1 Innledning

Det fremgår av Oslo kommunes anskaffelsesstrategi at Oslo kommune skal benytte fellesløsninger der kommunens virksomheter har like og gjentagende behov som best og mest effektivt dekkes ved standard løsninger. Obligatorisk bruk av standardkontrakter og ulike standard kontraktskrav skal understøtte dette. Dersom virksomhetene har behov for å benytte annen kontrakt enn vedtatt standardkontrakt eller fravike noen av de vedtatte standardkravene i den enkelte kontrakt, må virksomhetene innhente godkjenning fra overordnet byrådsavdeling.

2.2 Gjeldende standardkontrakter

Kommunen har egenutviklede standardkontrakter som kommunenes virksomheter skal bruke ved henholdsvis kjøp av varer og håndverkertjenester, samt ved leie av kontorlokaler. Statens standardavtaler skal brukes ved kjøp av IT- og konsulenttjenester (SSA-avtalene). Kontrakter fra Norsk Standard (NS) skal brukes ved anskaffelser innen bygg og anlegg.

Nedenfor følger en oversikt over standardkontrakter som det i dag er obligatorisk for kommunens virksomheter å benytte på kontraktsområder som dekkes av den aktuelle kontrakten:

- Standardkontrakt for Oslo kommunes leie av kontorlokaler og tilhørende bilagsformular, se vedlegg 5
- Standardkontrakt for Oslo kommunes kjøp av varer og tilhørende kontraktsformular, se vedlegg 7
- Standardkontrakt for Oslo kommunes kjøp av håndverkertjenester og tilhørende kontraktsformular, se vedlegg 8
- Oppdragsavtalen (SSA-O) og tilhørende bilagsformular: Brukes der oppdragsgiver beskriver sluttresultatet og konsulenten får et selvstendig ansvar for en ferdig leveranse/oppdrag, se vedlegg 9
- Bistandsavtalene (SSA-B og SSA-B enkel) og tilhørende bilagsformular: Brukes der oppdragsgiver ikke har et definert sluttresultat, men har et definert behov for konsulenthjelp, se vedlegg 10
- Utviklings- og tilpasningsavtalen (SSA-T): Statens standardavtaler for kjøp av programvare og tilhørende bilagsformular som skal utvikles eller tilpasses for kunden (Den av Statens standardavtaler for IT-anskaffelser som er mest anvendelig skal benyttes), se vedlegg 11
- Norsk Standard (NS) 8401 Almennelige kontraktsbestemmelser for prosjekteringsoppdrag og tilhørende kontraktsformular, se vedlegg 12
- Norsk Standard (NS) 8402 Almennelige kontraktsbestemmelser for rådgivningsoppdrag honorert etter medgått tid og tilhørende kontraktsformular, se vedlegg 13
- Norsk Standard (NS) 8403 Almennelige kontraktsbestemmelser for byggelederoppdrag og tilhørende kontraktsformular, se vedlegg 14
- Norsk Standard (NS) 8405: 2008 Norsk bygg- og anleggskontrakt og tilhørende kontraktsformular, se vedlegg 15
- Norsk Standard (NS) 8406 Forenklet Norsk bygg- og anleggskontrakt og tilhørende kontraktsformular (som alternativ til NS 8405), se vedlegg 16
- Norsk Standard (NS) 8407 Almennelige kontraktsbestemmelser for totalentrepriser og tilhørende kontraktsformular, se vedlegg 17

2.3 Gjeldende standard kontraktskrav

Oslo kommunes standard kontraktskrav, inkludert Osломodellen, er i den grad de er relevante innarbeidet i vedtatte standardkontrakter. Osломodellens tre seriøsitetsskrav, som alltid skal benyttes i bygge-, anleggs- og tjenestekontrakter, er:

- Krav til lønns- og arbeidsvilkår som ikke er dårligere enn tariff m.m. for medvirkende arbeider
- Krav om betaling av lønn og annen godtgjørelse til medvirkende arbeiders bankkonto
- Krav om betaling med elektronisk betalingsmiddel/forbud mot kontant betaling ifm. utførelse av kontraktsarbeidet

I tillegg til overnevnte, er det vedtatt en egen lærlingbestemmelse. Bestemmelsen krever at det på områder der det er et klart definert behov for lærlinger skal stilles krav til at minst 10 % av arbeidede timer er utført av lærlinger og at leverandøren i kontraktsperioden er godkjent lærlingebedrift.

Det er i utgangspunktet maksimalt tillatt med ett ledd underleverandører i vertikal kjede i kommunens bygge-, anleggs- og tjenestekontrakter. Denne regelen kan imidlertid by på utfordringer, og det er adgang til å gjøre unntak fra dette kravet i forkant av konkurranse av markedsmessige hensyn og underveis i kontrakten i tilfeller der uforutsette eller spesielle omstendigheter gjør det nødvendig for å få gjennomført kontrakten, dog ikke i større grad enn det som er strengt nødvendig.

Det er vedtatt sosiale kontrakts- og kvalifikasjonskrav som skal benyttes i varekontrakter der det er en risiko for brudd på grunnleggende menneskerettigheter, ILOs kjernekonvensjoner eller andre folkerettslige forpliktelser som Norge er bundet av gjennom FN-vedtak. Sosiale kontraktskrav skal også stilles til leverandører i bygge-, anleggs- og tjenestekontrakter med verdi over kr 500 000, der det er risiko for brudd på grunnleggende menneskerettigheter eller ILOs kjernekonvensjoner i leverandørkjeden.

2.4 Osломodell for helse- og omsorgssektoren

Byrådet vedtok i byrådssak 1006/19 *Osломodellen for helse- og omsorgssektoren – for et seriøst, kompetent og skapende arbeidsliv i Oslo*. Denne modellen bygger på Osломodellen i byrådssak 1057/17, men er tilpasset de særegne utfordringene som finnes i kommunens helse- og omsorgssektor. Osломodellen for helse- og omsorgssektoren behandles ikke i denne saken, men det forutsettes at prinsippene i denne saken implementeres i helse- og omsorgssektoren i den grad de er relevante.

3 Erfaringer og tilbakemeldinger på Osломodellens gjeldende seriøsitetsskrav og sosiale krav

3.1 Erfaringer og tilbakemeldinger på gjeldende seriøsitetsskrav

Tilbakemeldinger fra høringen.

3.2 Erfaringer og tilbakemelding på gjeldende sosiale krav

Tilbakemeldinger fra høringen.

4 Hovedgrepene i denne saken

4.1 Innledning

I denne saken foreslås det at vedtak i ulike byrådssaker om bruk av standardkontrakter samles i én sak. Hovedinnholdet i det som er vedtatt i byrådssak 1057/17 om *Standard kontraktsvilkår for Oslo kommunes anskaffelser av varer, tjenester og bygg og anlegg* foreslås videreført. Det samme gjelder vedtakene i byrådssak 1083/19 om *Innføring av standardkontrakt for leie av kontorlokaler* (se punkt 4.3.1) og byrådssak 1045/11 om *Bruk av reserverte kontrakter i kommunens anskaffelser* (se punkt 4.3.2).

NS 8404 Almennelige kontraktsbestemmelser for uavhengige kontrolloppdrag med tilhørende kommunalt kontraktsformular og Direktoratet for forvaltning og økonomistyrings (DFØS) *Databehandleravtale 2020* foreslås innført som nye standardkontrakter.

Osломodellens seriøsitetsskrav foreslås videreutviklet ved at flere av seriøsitetsskravene gjøres obligatoriske i bygge-, anleggs- og tjenestekontrakter der det i dag ikke benyttes vedtatte standardkontrakter. Det foreslås dessuten å innføre noen nye seriøsitetsskrav, samt å justere og presisere eksisterende krav.

Osломodellens sosiale krav foreslås videreutviklet med ny struktur og endrede formuleringer, som i større grad kan tilpasses den enkelte anskaffelse.

4.2 Innføring av to nye standardkontrakter

4.2.1 Ny obligatorisk standardkontrakt NS 8404 – om kjøp av uavhengige kontrolloppdrag

I denne saken foreslås standardkontrakt Norsk Standard (NS) 8404 *Alminnelige kontraktsbestemmelser for uavhengige kontrolloppdrag* med tilhørende kontraktsformular vedtatt som obligatorisk standardkontrakt til bruk for Oslo kommunes virksomheter, se vedlegg 3.

NS 8404 har til formål å regulere kontraktsforhold mellom en oppdragsgiver og arkitekt, rådgivende ingeniør eller annen fagkyndig ved kjøp av uavhengige kontrolloppdrag etter plan- og bygningsloven.

Etter plan- og bygningsloven og byggesaksforskriften er det krav om obligatorisk uavhengig kontroll i byggesaker. Den uavhengige kontrollen skal påse at det er gjennomført kvalitetssikring av byggearbeidene, at prosjekteringen av tiltaket oppfyller kravene i byggeteknisk forskrift og at byggearbeidene er utført i henhold til tegninger og arbeidsbeskrivelser. Hensikten med kravene er å redusere byggefeil og bidra til at det bygges med riktig kvalitet. Kontrollen innføres på områder som har betydning for liv, helse og sikkerhet og hvor konsekvensene av feil er alvorlige.

4.2.2 *Ny obligatorisk standard databehandleravtale*

I denne saken foreslås det at Direktoratet for forvaltning og økonomistyrings (DFØs) *Databehandleravtale 2020* med tilhørende bilag vedtas som obligatorisk standardkontrakt for Oslo kommunes virksomheter, se vedlegg 4.

Avtalen skal benyttes dersom kommunen som behandlingsansvarlig setter ut hele eller deler av behandlingen av personopplysninger til en leverandør. Den nye databehandleravtalen fra DFØ regulerer forholdet mellom en behandlingsansvarlig virksomhet og databehandleren, og skal sikre at personopplysninger som forvaltes på vegne av Oslo kommunes virksomheter behandles i henhold til personopplysningsloven.

Etter personopplysningsloven er det et krav om å inngå databehandleravtale med databehandleren slik at partenes forpliktelser og ansvar er klargjort. Klare og tydelige avtaler ansvarliggjør de som forvalter personopplysninger, sikrer at de opptrer bevisst og forsvarlig, og bidrar til større tillit til hvordan personopplysninger behandles.

4.3 **Videreføring av gjeldende byrådssaker**

4.3.1 *Standardkontrakt for Oslo kommunes leie av kontorlokaler*

Det foreslås å videreføre innholdet i byrådssak 1083/19 om *Innføring av standardkontrakt for Oslo kommunes leie av kontorlokaler*, se vedlegg 5. Vedtakene i byrådssak 1083/19 foreslås derfor opphevet.

Formålet med å innføre en standardkontrakt for leie av lokaler var å sikre at Oslo kommunes virksomheter bruker en felles leiekontrakt, med hensiktsmessige og balanserte bestemmelser når de skal leie lokaler i det private markedet som har en verdi på over kr 500 000. Et eget klima- og miljøbilag skal støtte opp under kommunens klima- og miljøambisjoner. Ansvar for å følge opp egne inn- og utleiekontrakter ligger hos den enkelte kommunale virksomhet.

Standardkontrakten er utformet på grunnlag av Statsbyggs og DFØs Standard leieavtale for næringslokaler, som igjen bygger på kontrakt utarbeidet av relevante aktører i bransjen (Meglerstandard). Det er imidlertid gjort enkelte tilpasninger i kontrakten for å ivareta Oslo kommunes særlige behov. Tilpasningene skal bedre balansen mellom utleiers og leietakers rettigheter og plikter, og ivareta klima- og miljøhensyn.

4.3.2 *Reserverte kontrakter*

I byrådssak 1045/11 om *Bruk av reserverte kontrakter i kommunens anskaffelser* vedtas det i hvilke anskaffelser Oslo kommunes virksomheter skal benytte reserverte kontrakter og i hvilke tilfeller kommunen skal *vurdere* å benytte reserverte kontrakter. Byrådssak 1045/11 foreslås opphevet, og kommunens bruk av reserverte kontrakter foreslås regulert gjennom denne byrådssaken. Vedtakene i denne saken er i all hovedsak en videreføring av vedtakene i tidligere sak.

Offentlige oppdragsgivere kan på visse vilkår begrense konkurranser om oppdrag til virksomheter eller programmer som har som hovedformål å integrere funksjonshemmede eller vanskeligstilte personer i arbeidslivet (reserverte kontrakter). Dette gjelder bare når minst 30 % av de ansatte i virksomheten eller programmet har en funksjonshemming eller er vanskeligstilte. Hvorvidt man bør benytte reserverte kontrakter, må vurderes ut fra markedssituasjonen og muligheten for å få dekket kommunens behov gjennom *reserverte kontrakter*.

Det ønskelig at kommunens virksomheter tar samfunnsansvar og aktivt benytter reserverte kontrakter for bedrifter med tilrettelagte arbeidsplasser i de tilfeller der dette kan dekke kommunens behov. Det vil derfor være hensiktsmessig å fokusere på innkjøpsområder hvor flere bedrifter med tilrettelagte arbeidsplasser allerede er etablert, og det er rimelig å anta at det vil være godt grunnlag for konkurranse. Muligheten til å reservere kontrakter må i hver enkelt anbuds konkurranse vurderes opp mot markedsf forholdene innenfor den enkelte

gruppe produkter eller tjenester. Dersom det etter markedsundersøkelser avdekkes at kommunen kan risikere å ikke få dekket behovet gjennom å benytte reservert kontrakt, bør det kunngjøres konkurranse på ordinære vilkår. Per i dag er det noen kategorier innkjøp der det anses å være et marked som kan levere tilbud i en anskaffelsesprosess der kommunen benytter seg av ordningen med reserverte kontrakter. Dette gjelder kategoriene:

- Trykking, kopiering og ferdigstilling av grafisk materiell
 - En rammeavtale bør begrenses til enkelte typer oppdrag innenfor denne tjenestekategorien, for eksempel kopieringsoppdrag og trykking av enkle brosjyrer
- Pakking, emballering, konvoluttering, masseutsendelse
 - De aktuelle bedriftene opplyser om at dette er oppdrag som passer for å sysselsette funksjonshemmede eller vanskeligstilte personer i arbeidslivet, og at det derfor er et jevnt behov for slike oppdrag.
- Fruktordninger (fruktabonnement)
 - Fruktkurver av ulike størrelser og med ulike leveringsfrekvenser
- Catering
 - Mat til møter og selskaper
- Dekkhotell
 - Lagring og vask av bildekk
- Distribusjon/transportoppdrag og fast, rutinemessig varetransport
 - Enkle transportoppdrag
- Enkle monteringsoppdrag
 - Sammensetting av løse moduler, elektriske produkter og lignende
- Produksjon av skilt
 - Informasjonsskilt, skilt til innendørs bruk og fasadeskilt
- Søm/repasjoner/tekstiltrykk
 - Profilering og gardinsøm

For å sikre at Oslo kommunes virksomheter benytter reserverte kontrakter, foreslås det at Utviklings- og kompetanseetaten så langt det lar seg gjøre skal inngå samkjøpskontrakter på overnevnte områder, og at virksomhetene for øvrig er forpliktet til å benytte disse.

5 Videreutvikling Oslomodellens seriøsitetsskrav og sosiale krav

5.1 Videreutvikling av seriøsitetsskravene

Byrådet har i flere år gått i front i kampen mot arbeidslivskriminalitet, sosial dumping og utnyttelse av sårbar arbeidskraft. Oslomodellen har siden vedtakelsen i 2017 vært kommunens viktigste verktøy i dette arbeidet. Det er viktig at dette arbeidet videreføres og videreutvikles. I denne saken foreslås det derfor flere endringer i Oslomodellen.

Bygg, anlegg og renhold er områder som har vært spesielt risikoutsatt for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping. Oslomodellen har bidratt til at utviklingen i større bygg- og anleggsoppdrag har gått i riktig retning. Kriminelle og useriøse aktører finnes imidlertid fortsatt, også i andre bransjer. Når offentlige oppdragsgivere strammer inn kravene i noen bransjer, viser erfaringer at en del kriminelle og useriøse leverandører flytter den useriøse og kriminelle virksomheten sin til andre bransjer. Flere av seriøsitetsskravene gjøres derfor obligatoriske for alle bygge-, anleggs- og tjenestekontrakter, uavhengig av bransje og kontraktens verdi.

Det foreslås innført nye seriøsitetsskrav for å adressere utfordringer som har blitt synliggjort siden Oslomodellen ble innført i 2017. Det innføres blant annet krav om at leverandører og underleverandører skal respektere grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser (på lik linje med sosialt krav som gjelder for kommunens vareanskaffelser), krav til yrkesmessig integritet inkludert åpenhet om eierstrukturer, selskapshistorikk og regnskap, krav til at leverandøren sørger for atskilte garderobes for kvinner og menn uavhengig av hvilke kjønn som for tiden arbeider på byggeplassen og krav til at leverandøren før kontraktsoppstart informere medvirkende arbeidere om deres rettigheter i henhold til Oslomodellen og gjeldende arbeidslovgivning.

Det foreslås også presisert hvilke av Oslomodellens seriøsitetsskrav som spesielt er tilpasset bygge- og anleggskontrakter og renholdskontrakter, samt hvilke som skal vurderes inkludert i andre tjenestekontrakter med risiko for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping.

Det foreslås strukturelle endringer i seriøsitetsskravene, samt flere presiseringer og justeringer. Disse skal sikre at bestemmelsene tolkes og praktiseres mest mulig enhetlig av kommunens virksomheter, og i tråd med intensjonen som ligger bak de ulike kontraktskravene.

Det er gjort en helhetlig gjennomgang av sanksjonene som skal benyttes ved brudd på seriøsitetsskrav. Dette er gjort for at sanksjonsbestemmelsene skal være mer enhetlige og enklere å håndheve.

Styrket kontraktsoppfølging er av avgjørende betydning for at Oslomodellen skal ha tilsiktet effekt. Det foreslås derfor tiltak for å øke virksomhetenes fokus på kontraktsoppfølging.

5.2 Videreutvikling av de sosiale kravene

En stor andel produkter som blir anskaffet av Oslo kommune blir produsert i lavkostland. Dette bidrar til økonomisk vekst, arbeidsmuligheter og utvikling. I mange land er det imidlertid dokumentert høy risiko for at varen er produsert under forhold som bryter med internasjonale konvensjoner, som internasjonalt anerkjente menneskerettighetskonvensjoner og ILOs kjernekonvensjoner.

Kommunen skal gjennom sine anskaffelser stille krav til leverandører om å respektere grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser. Kommunens sosiale krav er kommunens viktigste verktøy i dette arbeidet. For å sikre at kommunens sosiale krav er i tråd med utviklingen på fagområdet og beste praksis, foreslås kravene videreført, men med flere endringer.

For det første foreslås det å innføre sosiale krav med ulike nivåer som skal benyttes avhengig av kontraktens verdi, varighet og risiko. Dette skal sikre at kommunen stiller krav som står i forhold til leveransen, og legge til rette for at kommunen benytter mest oppfølgingsressurser der risikoen og påvirkningskraften er størst.

For det andre foreslås det å utvide kravenes virkeområde. Frem til nå har sosiale krav vært obligatoriske i vareanskaffelser, samt i bygge-, anleggs- og tjenesteanskaffelser over kr 500 000 med vareelement. Virkeområdet utvides i nærværende byråds sak ved at det foreslås innført et obligatorisk grunnkrav om respekt for grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettens forpliktelser i alle anskaffelser uavhengig av art, verdi, varighet og risiko.

For det tredje foreslås det en ny struktur og endrede formuleringer. Det foreslås at det stilles tydeligere krav til leverandørens arbeid med anerkjent metodikk for aktsomhetsvurderinger, i tråd med åpenhetsloven og utvikling for øvrig på området. Endringen medfører en større harmonisering av Oslo kommunes sosiale krav med øvrige offentlige oppdragsgiveres sosiale krav, og er et viktig grep i pågående samarbeid om oppfølging av felles leverandører på oppdragsgiversiden.

For det fjerde foreslås det en adgang til å dele resultater fra oppfølging av leverandører som gjør det mulig å samarbeide mer effektivt med andre offentlige oppdragsgivere. Dette vil være mer ressurseffektivt både for oppdragsgiverne som slipper å følge opp samme forhold hos samme leverandører og for leverandørene som ikke trenger å forholde seg til ulike føringer og flere oppfølginger av samme slag.

For det femte foreslås det nye sanksjoner ved brudd på de sosiale kravene, for å styrke muligheten for mer hensiktsmessig og effektiv kontraktsoppfølging.

6 Utvidelse, presiseringer og endringer i Oslomodellens seriøsitetsskrav

6.1 Oppdeling av seriøsitetsskravenes virkeområde

Det foreslås å presisere hvilke seriøsitetsskrav som skal benyttes i ulike kontrakter. Formålet med presiseringen er å sikre at kravene som benyttes er mest mulig målrettede og står i forhold til det som skal leveres. Kontrakten blir lettere å håndtere for både kommunens virksomheter og leverandørene når den i størst mulig grad begrenser seg til å regulere bestemmelser med relevans til den konkrete kontrakten.

Seriøsitetsskravene er bokstavert fra A til X og delt inn i ulike grupper på bakgrunn av kravenes virkeområde:

1. Alle kommunens bygge-, anleggs- og tjenestekontrakter uavhengig av verdi og bransje: krav A til og med F
2. Alle øvrige tjenestekontrakter (som ikke er bygge-, anlegg- eller renholdscontrakter) med verdi på over kr 500 000 ekskl. mva.: krav A til og med L
3. Tjenestekontrakter hvor man etter en konkret vurdering finner at det foreligger risiko for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping: krav S til og med W benyttes i tillegg til A til og med L
4. Bygge-, anlegg- og renholdscontrakter over kr 500 000 ekskl. mva.: krav A til og med W
5. Kontrakter på områder med behov for lærlinger der kontrakten er over nasjonal terskelverdi for kunngjøring og har en varighet over 3 måneder: krav X skal vurderes særskilt

Type kontrakter / Krav	A-F	G-L	M-R	S-W	X
------------------------	-----	-----	-----	-----	---

Alle bygge-, anleggs- og tjenestekontrakter, uansett verdi og bransje				Ved risiko	Ved behov
Alle tjenestekontrakter, med verdi over 500 000 ekskl. mva.				Ved risiko	Ved behov
Alle bygge-, anleggs- og renholds-kontrakter, med verdi over 500 000 ekskl. mva.					Ved behov

Fravik i større utstrekning enn det standardkravene åpner for, kan kun skje etter godkjenning fra overordnet byrådsavdeling.

6.2 Seriositetskravene

6.2.1 Felles presiseringer

For å tydeliggjøre at det enkelte seriositetskravet har tilknytning til aktuell leveranse, foreslås det at det i enkelte bestemmelser presiseres at kravet gjelder «ved utførelse av kontraktarbeidet» eller «for medvirkende arbeider».

Videre presiseres det i flere av bestemmelsene at alle avtaler leverandøren inngår som «direkte medvirker til» oppfyllelse eller utførelse av arbeid under kontrakten med Oslo kommune skal ha samme bestemmelse. Dette skal sikre at også underleverandører har kontraktsforpliktet seg til å oppfylle aktuelle krav.

6.2.2 Gjennomgang av seriositetskrav

A. Krav om respekt for grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser i tjenesteleveranser

Oslo kommune ønsker ikke å handle med leverandører som ikke respekterer grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser. Gjeldende Osломodell stiller allerede dette kravet til kommunens leverandør og underleverandører gjennom de sosiale kravene til vareleveranser (vareanskaffelser og tjeneste-, bygge- og anleggsanskaffelser med vareelement).

I denne saken foreslås det å innføre et tilsvarende grunnkrav om at leverandører og underleverandører skal respektere grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og andre relevante folkerettslige forpliktelser som seriositetskrav også i bygge-, anleggs- og tjenestekontrakter – uavhengig av kontraktens verdi og varighet.

Blant overnevnte er retten til fagorganisering, en grunnleggende menneskerettighet særskilt beskyttet i Grunnloven § 101. Denne rettigheten er nedfelt blant annet i Den europeiske menneskerettighets-konvensjon (EMK), FNs konvensjon for sivile og politiske rettigheter og ILOs kjernekonvensjoner (art. 87). For Oslo kommune er det viktig å sikre at kommunen handler med aktører som respekterer arbeideres rett til å fagorganisere seg. Retten til kollektive forhandlinger følger av ILOs kjernekonvensjon nr. 98, og er også en del av grunnleggende menneskerettigheter. Forbud mot å legge hindringer i veien for fagorganisering og kollektive forhandlinger er allerede en del av Osломodellens sosiale krav, og foreslås også tatt inn som et seriositetskrav.

Grunnleggende arbeidstakerrettigheter er nedfelt i ILOs kjernekonvensjoner, som foruten retten til fagorganisering og kollektive forhandlinger omfatter forbud mot tvangsarbeid, barnarbeid og diskriminering.

B. Krav om yrkesmessig integritet, inkludert åpenhet om eierstrukturer, selskaps- og eierhistorikk og regnskap

Kommunens har et ønske om å handle med seriøse leverandører, som ikke gjemmer seg bak komplekse eierstrukturer og kreativ uetisk regnskapsføring, som blant annet gjør det vanskelig å se hvem som egentlig står bak selskapet og tar ut utbytte fra oppdraget for kommunen. Kommunen vil styrke arbeidet mot hvitvasking, uetisk skatteplanlegging, korrupsjon og korrupsjonslignende atferd. Transparency International Norge viser blant annet til at skjult eierskap, hemmelighold, kompliserte selskapsstrukturer og indirekte transaksjoner via stråmenn er med på å gjøre hvitvasking og korrupsjon mulig.

Det foreslås derfor å innføre et nytt seriositetskrav om at leverandører og underleverandører skal opptre med yrkesmessig integritet og være åpen om eierstrukturer, selskaps- og eierhistorikk og regnskapsføring.

C. Krav om utbetaling av lønn og annen godtgjørelse direkte til medvirkende arbeiders bankkonto

Det er ikke foreslått noen endringer i bestemmelsen, men det foreslås å knytte en særskilt sanksjonsadgang til brudd på kravet.

D. Forbud mot kontant betaling for kjøp som skjer i forbindelse med oppfyllelse av kontrakten

Det er ikke foreslått noen endringer i bestemmelsen, men det foreslås å knytte en særskilt sanksjonsadgang til brudd på kravet.

E. Krav til lønns- og arbeidsvilkår

Formålet med bestemmelsen er å sikre at alle som utfører arbeid for Oslo kommune skal ha en lønn å leve av og akseptable arbeidsvilkår, uavhengig av om de arbeider for hovedleverandør eller underleverandør.

Oslomodellens bestemmelse er mer omfattende enn det oppdragsgiver er forpliktet til å stille krav om i henhold til minstekravene i forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter, både når det gjelder krav og virkeområde.

For å sikre forutsigbarhet, redusere konfliktnivået og effektivisere kontraktsoppfølgingen, foreslås det å tydeliggjøre hvilken dokumentasjon leverandøren er forpliktet til å fremlegge for å dokumentere at lønns- og arbeidsvilkår hos egne medvirkende arbeidere og medvirkende arbeidere hos eventuelle underleverandører tilfredsstillende aktuelle krav i Oslomodellen.

Det har de senere årene blitt kjent at sosial dumping og forskjellsbehandling også forekommer i mer høytlønnede yrkesgrupper. Det er i hovedsak utenlandske arbeidere som utsettes for dette. Det foreslås derfor å innføre et krav i bestemmelsen som skal sikre akseptable og rettferdige lønns- og arbeidsvilkår også for slike yrkesgrupper.

Eventuell innkvartering tilbudt av arbeidsgiver bør være av en viss standard, og eventuell trekk i lønn for husleie skal skje i henhold til arbeidsmiljøloven og husleieloven. Kummerlige og uakseptable boforhold fremskaffet av arbeidsgiver og tilbudt arbeidere - ofte med altfor mange arbeidere i forhold til boligens størrelse og antall bad og kjøkken og til en altfor høy pris - har vært en tilbakevendende problematikk. Det foreslås derfor et tillegg i bestemmelsen for å få slutt på slik opptreden fra arbeidsgivere. Denne bestemmelsen regulerer kun dokumentasjon knyttet til boforholdene. Adgangen til å fysisk kontrollere boligene reguleres i bestemmelsen om oppdragsgivers rett til å gjennomføre revisjon og stedlig kontroll.

Siden bestemmelsen regulerer grunnleggende rettigheter for arbeiderne som medvirker til å oppfylle kontrakter med Oslo kommune, er det viktig at brudd på krav sanksjoneres forholdsmessig. Det er tatt inn flere misligholdsbeføyelser for å legge til rette for mer hensiktsmessig og forholdsmessig sanksjonering.

F. Oppdragsgivers rett til å gjennomføre revisjon og stedlig kontroll

Revisjon er et viktig verktøy for å kontrollere at leverandøren oppfylder sine forpliktelser etter seriositetskravene. For å sikre etterlevelse av kontraktskravene, er det avgjørende at brudd på kontraktskrav avdekkes, følges opp og får konsekvenser for leverandørene. Det er viktig at Oslo kommune har rett til innsyn i de opplysningene som er nødvendige for å kunne følge opp og kontrollere om kontraktskravene er overholdt. Kommunen skal i denne sammenheng også kunne foreta stedlig kontroll. Retten til innsyn må også omfatte rett til innsyn i kontrakter og dokumentasjon i underliggende leverandørledd.

Det foreslås at oppdragsgiver gis rett til adgang til lokaler som benyttes til innkvartering av arbeidere som medvirker til å oppfylle kontrakten, der det er leverandøren eller en underleverandør som har fremskaffet eller tilbudt innkvarteringen. Kravet må ses i sammenheng med kravet til innkvartering i henhold til bestemmelsen om lønns- og arbeidsvilkår.

For å sikre etterlevelse av kontrakten fra leverandørens side, er det foreslått tatt inn en ny bestemmelse om dagmulkt ved manglende medvirknings- eller dokumentasjonsplikt. Dette vil styrke Oslo kommunes mulighet til å håndheve revisjonsbestemmelsen.

Det foreslås også at Oslo kommune skal ha rett til å dele relevant informasjon innenfor rammene til gjeldende lovrevisjoner med andre offentlige oppdragsgivere og eventuelle samarbeidspartnere, bl.a. Etisk Handel Norge og **Fair Play Bygg**. Leverandøren må fylle ut en samtykkeerklæring for å akseptere deling av taushetsbelagt informasjon.

Det foreslås en adgang for leverandøren til å motsette seg at en direkte konkurrerende leverandør blir oppnevnt som tredjepart for å utføre revisjon og stedlig kontroll på vegne av kommunen. Dette har vist seg å være en relevant problemstilling i kontraktsoppfølgingen, og bestemmelsen er identisk med den som benyttes i Statens Standardavtaler.

G. Krav om at minst 50 % av arbeidede timer skal utføres av faglærte

For å sikre kvaliteten i arbeidet og fremme en seriøs bransje stilles det krav om at minst 50 % av arbeidet skal være utført av faglærte arbeidere. Det antas at dette minsker muligheten for å utnytte sårbare arbeidere som ikke har kunnskap om faget eller sine arbeidstakerrettigheter. Tilstedeværende faglærte er også en forutsetning i utdanningen av lærlinger, ettersom lærlinger må veiledes og følges opp av faglærte.

Det foreslås å presisere at det er de utførende bygg- og anleggsgagnene som teller med i beregningen av minst 50 % arbeidede timer og at inntil 10 % av disse timer kan utføres av personer under systematisk opplæring.

Det foreslås dessuten å tydeliggjøre at det skal være minst én faglært i hvert av de utførende bygg- og anleggsgagnene som teller med i beregningen av 50 %-kravet.

For å øke andelen faglærte innenfor spesifiserte byggfag foreslås det at oppdragsgiver kan angi særskilte prosentkrav knyttet til ulike fag.

H. Krav om innhenting av opplysninger gjennom bruk av utvidet skatteattest

Oslo kommune har inngått en avtale med Skatteetaten om innsyn i leverandørenes utvidede skatteattest innenfor kontraktsområder hvor det er høy risiko for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping. For tiden gjelder det bygg og anlegg, renhold og bilpleie. Bestemmelsen krever at leverandøren før kontraktsignering også signerer en fullmakt som gir oppdragsgiver rett til å innhente opplysninger fra Skatteetaten gjennom hele kontraktsperioden.

Det foreslås en ny misligholdsbestemmelse knyttet til kravet om å signere fullmakt. Denne gir oppdragsgiver rett til å kreve utskiftning av underleverandør eller å heve avtalen selv om forholdene rettes av leverandør.

I. Krav om oppfyllelse av skatte- og avgiftsforpliktelser

For å fremme et seriøst arbeidsliv stiller Oslo kommune krav om at leverandøren og eventuelle underleverandører oppfyller sine forpliktelser til å betale skatter og avgifter i hele kontraktsperioden. Etter gjeldende bestemmelse har oppdragsgiver rett til å foreta kontroll av om leverandøren og eventuelle underleverandører oppfyller denne plikten. Dersom leverandøren vesentlig misligholder disse forpliktelsene kan oppdragsgiver heve kontrakten uten at leverandøren er gitt adgang til å rette. Dette foreslås videreført.

Gjeldende bestemmelse regulerer imidlertid ikke at oppdragsgiver kan kreve utskiftning av underleverandør uten at denne er gitt adgang til å rette, dersom underleverandør vesentlig misligholder sine forpliktelser til å betale skatter og avgifter. Det foreslås derfor å presisere at ved vesentlig mislighold hos underleverandører kan oppdragsgiver kreve underleverandøren skiftet ut uten at denne er gitt anledning til å rette.

J. Konsekvenser ved brudd på konkurranselovgivningen

Gjeldende bestemmelse regulerer oppdragsgivers sanksjonsmuligheter ved leverandørs eller underleverandørs brudd på konkurranselovgivningen. Bestemmelsen foreslås videreført med noe oppdatert ordlyd.

K. Konsekvenser for senere konkurranser ved mislighold av kontraktsforpliktelser

Regelverket for offentlige anskaffelser åpner for at leverandører som tidligere har begått vesentlige kontraktsbrudd kan avvises i senere konkurranser, etter nærmere vilkår. Gjeldende bestemmelse fastslår at brudd på kontrakten vil bli registrert og kan få betydning for senere konkurranser. Bestemmelsen foreslås videreført med noe oppdatert ordlyd.

L. Krav om forhåndsgodkjenning av underleverandører

For å sikre bedre oversikt og kontroll over hvilke underleverandører som utfører arbeid for Oslo kommune, skal alle underleverandører / innleide arbeidere skriftlig forhåndsgodkjennes av oppdragsgiver før underleverandøren kan starte sitt arbeid. Denne bestemmelsen foreslås videreført.

Det foreslås også nye sanksjoner ved brudd på bestemmelsen om forhåndsgodkjenning.

M. Krav til internkontroll for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA)

Oslo kommune har stort fokus på sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på byggeplasser og andre lokasjoner der det utføres fysisk arbeid. Bestemmelsen regulerer leverandørens plikt til sørge for et forsvarlig internkontrollsystem.

Etter gjeldende bestemmelse, som foreslås videreført, kan oppdragsgiver blant annet stanse arbeidet for leverandørens regning og risiko frem til forholdene er rettet.

For mindre alvorlige brudd, der det ikke er fare for liv og helse, foreslås det tilføyd en adgang til å ilegge dagmulkt på 750 kroner per hverdag inntil forholdet er rettet.

N. Krav om forhåndsinnsending av oversiktslister også i renholdsoppdrag

Byggherreforskriften pålegger enhver byggherre å føre en oversiktsliste over hvem som skal utføre arbeid på bygge- og anleggsplassen. Listene brukes blant annet som ledd i arbeidet med sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, og har en funksjon ved kontroller som gjennomføres av Arbeidstilsynet og/eller Skatteetaten. Listene kan også benyttes for å avdekke svart arbeid, ved at det lettere oppdages avvik mellom antall personer som er ført opp på oversiktslistene og antall personer som faktisk befinner seg på bygge- og anleggslokasjonen.

Det foreslås at bestemmelsen utvides til også å omfatte renholdsoppdrag ettersom behovet for oversikt over hvem som er tilstede gjør seg gjeldende også ved renholdsoppdrag.

O. Krav om inn- og utregistrering med gyldig HMS-kort fra første dag

I arbeidet for et trygt og seriøst arbeidsliv er det også avgjørende å forhindre identitetsjuks og utnyttelse av arbeidere. En forutsetning for dette er at kommunen har oversikt over hvem som til enhver tid er til stede på arbeidsstedet.

Det foreslås på denne bakgrunn å videreføre kravet om at arbeidere stempler inn og ut på arbeidsplassen med HMS-kort. Leverandøren skal om nødvendig etterregistrere personer som har vært til stede uten å ha registrert seg.

I forlengelsen av dette foreslås det også å videreføre kravet om at alle medvirkende arbeidere på bygg- og anleggsoppdrag for kommunen har gyldig HMS-kort (ID-kort) fra første dag. Det foreslås å utvide bestemmelsens virkeområde til også å omfatte renholdsoppdrag.

Det foreslås videre at bekreftelse fra Arbeidstilsynet på at HMS-kort er innvilget kan aksepteres som gyldig HMS-kort inntil arbeideren mottar kortet. Samtidig foreslås det å innta en presisering om at bekreftelse fra opplæringsinstitusjoner, NAV eller kommune kan aksepteres som alternativ til gyldig HMS-kort for personer som ikke kan få utstedt HMS-kort.

Det foreslås imidlertid å endre nåværende krav om å bære HMS-kortet fra «*godt synlig*» til «*lett tilgjengelig*». Med «*lett tilgjengelig*» menes det at kortet skal bæres på kroppen. Bakgrunnen for endringen er at kortet ofte kommer i veien under utførelse av arbeidet dersom det må bæres godt synlig.

Det foreslås å innføre både en adgang til å bortvise personer som ikke har gyldig HMS-kort og en adgang til å ilegge gebyr for brudd på pliktene i denne bestemmelsen.

P. Krav om registrering og overføring av data fra Leverandør for bygg- og anleggsoppdrag

Oslo kommune har tatt i bruk HMSREG for å følge opp Oslomodellens bestemmelser i bygg- og anleggskontrakter.

HMSREG gir digital oversikt og støtte i arbeidet med å følge opp leverandører og sikre etterlevelse av sentrale krav i Oslo modellen og gjeldende lovgivning. Dette gjelder for eksempel krav til gyldig HMS-kort (kontroll av identitet og oppholdstillatelse), krav til andel lærling- og fagarbeid, krav om at underleverandører er godkjent, krav til medlemskap i Startbank, begrenset adgang til å benytte underleverandører i vertikal kjede med flere.

For å sikre at HMSREG fortsetter å gi Oslo kommune muligheter for god, systematisert og risikobasert kontroll og analyse i kontrakts-/leverandør oppfølgingen, må virksomhetene følge opp at mannskapslistene blir korrekt utfylt og oppdatert, at alle avvik blir behandlet i systemet fortløpende, og at funksjonaliteten i HMSREG for stedlig kontroll blir benyttet.

I denne saken foreslås det at alle kommunens virksomheter skal ta i bruk HMSREG der de plikter å benytte kommunens vedtatte standardkontrakter og kontraktsforholdet faller inn under virkeområdet til HMSREG. Av denne grunn innføres det også en adgang til å ilegge dagmulkt ved leverandørens brudd på bestemmelsen inntil forholdet er rettet.

Q. Krav om pliktig medlemskap i StartBANK eller tilsvarende leverandørregister

StartBANK er et frivillig leverandørregister og fremmer seriøsitet i bygg- og anleggsbransjen. Tilgang til dette eller tilsvarende register er et viktig verktøy for å forenkle kontraktsoppfølgingsarbeidet til den enkelte virksomhet, ved at man enkelt får tilgang til skatte- og avgiftsinformasjon om både hovedleverandør og underleverandører.

Bestemmelsen foreslås videreført med en presisering om at underleverandører som er del av tilbudet, det vil si som leverandøren har benyttet for å kvalifisere seg til konkurransen, også skal oppgi StartBANK-ID eller fremlegge kopi av registreringsbevis fra StartBANK eller tilsvarende leverandørregister ved kontraktsinngåelse. Videre foreslås det også å presisere at nye underleverandører som kommer til skal være registrert i StartBANK før de kan starte opp kontraktarbeidet.

Det må i kunngjøringen eller konkurransegrunnlaget gis informasjon om hvordan utenlandske leverandører kan registrere seg i Startbank eller tilsvarende register.

R. Krav om atskilte garderober

Det foreslås en ny bestemmelse om at leverandøren må sørge for at det etableres adskilte garderobefasiliteter for kvinner og menn, uavhengig av om begge kjønn er representert på byggeplass i hele eller deler av byggeperioden.

S. Krav om begrensninger i antall ledd underleverandører i vertikal kjede

Et av kommunens viktigste verktøy i bekjempelsen av arbeidslivskriminalitet og sosial dumping er krav som begrenser bruken av underleverandører i vertikal kjede. Begrepet «*underleverandør*» omfatter i Oslomodellens forstand alle virksomheter, inkludert enkeltpersonforetak, bemanningsbyrå m.fl., som har påtatt seg utførelsen av hele eller deler av arbeid som omfattes av leverandørens kontrakt med Oslo kommune. Innleie av personell regnes som ett ledd.

Det foreslås at krav om begrensninger i antall ledd underleverandører i vertikal kjede skilles ut som egen bestemmelse, men innholdet i kravet for øvrig foreslås i stor grad videreført.

Det er viktig å påpeke at kommunens virksomheter allerede i anskaffelsesdokumentene skal ta stilling til og beskrive hvilken adgang leverandørene har til å benytte underleverandører i vertikal kjede. Videre skal alle underleverandører, også de som kommer til etter kontraktsignering, skriftlig forhåndsgodkjennelse av virksomheten før de kan starte sitt kontraktarbeid.

Det anses som naturlig at risiko for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping danner grunnlaget for differensiering av adgangen til å benytte underleverandører i vertikal kjede. Der det foreligger risiko for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping, foreslås det derfor at det maksimalt kan tillates ett ledd underleverandører i vertikal kjede ved oppfyllelse av bygge-, anleggs- og tjenestekontrakter. I oppdrag der det etter en konkret vurdering foreligger høy risiko for arbeidslivskriminalitet eller sosial dumping, kan det nektes bruk av underleverandører, dersom det ikke er mulig å motvirke risiko for arbeidslivskriminalitet eller sosial dumping med mindre inngripende tiltak. I tilfeller hvor en konkret vurdering har synliggjort at det foreligger lav risiko for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping eller det er nødvendig for en effektiv gjennomføring av kontrakten, foreslås det at kommunens virksomheter kan åpne for to ledd underleverandører i vertikal kjede.

Det foreslås å videreføre regelen om at dersom det er nødvendig for å sikre tilstrekkelig konkurranse, kan kommunens virksomheter åpne for bruk av flere ledd underleverandører enn det som fremgår ovenfor. Etter at kontrakt er inngått kan kommunens virksomheter godta flere ledd underleverandører dersom det på grunn av «uforutsette» omstendigheter er strengt nødvendig for å gjennomføre kontrakten. Bestemmelsen strammes noe inn i denne saken, da någjeldende bestemmelse også gir en adgang til å åpne for flere ledd i kontraktsperioden der det foreligger "spesielle" omstendigheter.

T. Krav om bruk av i all hovedsak fast ansatte med i all hovedsak minst 80 % stilling

Det foreslås i nærværende sak at det presiseres i bestemmelsen at formuleringen «i all hovedsak» både knytter seg til kravet om å benytte fast ansatte og til kravet om at disse er i minst 80 % stilling.

Kravet om i all hovedsak å benytte fast ansatte ved utførelsen av oppdraget regnes som et av de aller viktigste bidragene til å fremme et seriøst og anstendig arbeidsliv. Fast ansettelse bidrar til å skape en trygg og forutsigbar arbeidssituasjon for den enkelte arbeider. Fast ansatte bidrar også til å øke sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA) på arbeidsplassen, da erfaringen er at leverandøren i større grad satser på opplæring, veiledning og kompetanseutvikling av arbeidere som er fast ansatt i bedriften enn av de som benyttes midlertidig. Det antas også at terskelen for å si fra om eventuelle uakseptable forhold eller brudd på lover og regler er lavere for fast ansatte enn for arbeidere som ikke har et trygt og forutsigbart arbeidsforhold.

Det er fortsatt åpnet for at det kan utvises fleksibilitet ved praktisering av hovedregelen om å benytte fast ansatte på kontraktsområder der det åpenbart ikke foreligger risiko for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping, for eksempel ved utførelsen av rådgivningstjenester og kontrolloppdrag med flere. I slike kontrakter kan det etter en konkret vurdering av hensiktsmessighet og risiko være aktuelt å fravike kravet om å kreve at det benyttes fast ansatte. Bestemmelsen er av denne grunn plassert under virkeområdet for gruppe 4, se byråds sakens punkt 6.1.

Selv om det er en høy terskel for unntak, legges det opp til en viss fleksibilitet ved praktisering av regelen der det er legitime grunner for at det benyttes arbeidere som ikke er fast ansatt, for eksempel der en arbeider midlertidig erstatter en fast ansatt arbeider som er syk, er i permisjon eller lignende.

Noen ganger kan det også foreligge et legitimt behov for å fravike hovedregelen om fast ansettelse på kontraktsområder som har sesongbaserte variasjoner (arbeidsmiljøloven § 14-9 (2) bokstav a), slik som for eksempel ved parkdrift, gressklipping og snøbrøyting der det er lite aktivitet høst og vinter og mer aktivitet om vår og sommer. Slike unntak bør imidlertid følges opp nøye, for at ikke leverandører utnytter dette ved å hyre inn noen arbeidere midlertidig i sommersesongen og andre midlertidig resten av året - mens arbeidet gjennom året kunne vært utført av de samme som fast ansatt.

I denne saken presiseres det at bestemmelsen også oppstiller et krav om at stillingen i all hovedsak skal være på minst 80 %. Bakgrunnen for denne presiseringen er å sikre arbeiderne en forutsigbar arbeidssituasjon med en reell stillingsandel og en forutsigbar lønn å leve av. Unntak fra regelen kan aksepteres der det er dokumentert at arbeideren har mindre enn 80 % stilling fordi man har benyttet seg av lovbestemt rett til redusert stilling på grunn omsorg for barn eller lignende, eller der det kan dokumenteres at arbeideren ikke kan jobbe 80 % på grunn av sykdom, funksjonsnedsettelse, omsorg for syke familiemedlemmer eller lignende.

Innleide arbeidere er ekstra utsatt for brudd på sine arbeidstakerrettigheter, og uverdige eller urimelige arbeidsforhold. For å minske risikoen for utnyttelse av innleide arbeidere foreslås det i denne saken at innleide arbeidere skal ha samme rettigheter som fast ansatte etter kommunens standardbestemmelse om lønns- og arbeidsvilkår. Dette gjelder alle innleide arbeidere uavhengig av om de er fremskaffet gjennom bemanningsbyrå, produksjonsbedrift, eller på annen måte.

Det presiseres det at leverandøren må kunne begrunne og dokumentere grunnlaget for eventuell innleie, og at omgåelse av regelverket er å anse som mislighold av kontrakten.

Det foreslås videre at det kan gjøres unntak fra kravet der det er nødvendig å innhente spisskompetanse for en kort periode for å få gjennomført kontrakten. Leverandøren skal fortsatt sikre at arbeidsmiljølovens regler overholdes.

Ved brudd på krav etter denne bestemmelsen er oppdragsgiver henvist til å benytte alminnelige kontraktsrettslige misligholdsbeføyelser. I denne sak foreslås det at oppdragsgiver skal kunne kreve at eventuelle brudd skal rettes umiddelbart. Videre gis oppdragsgiver adgang til å holde tilbake inntil 5 promille, dog ikke mindre enn kr 1500 per brudd, inntil forholdet er rettet. Dersom kravet ikke er oppfylt ved kontraktslutt, foreslås det at leverandørens vederlag avkortes tilsvarende det tilbakeholdte beløpet. Ved betydelige brudd på bestemmelsen kan Oppdragsgiver stanse eller heve arbeidet for Leverandørens regning og risiko.

U. Yrkesskadeforsikring - dokumentasjonsplikt

Arbeidere som rammes av ulykker på arbeidsplassen vil kunne utsettes for betydelige personlige og økonomiske tap. Arbeidsgivere plikter å tegne yrkesskadeforsikring for sine ansatte etter lov om yrkesskadeforsikring.

Oslo kommune har erfart manglende oppfyllelse av kravet i noen bransjer, særlig når det gjelder utenlandske arbeidere. Det foreslås derfor at kommunens leverandører uoppfordret dokumenterer at alle arbeidere som

medvirker til å oppfylle risikoutsatte oppdrag for Oslo kommune er omfattet av yrkesskadeforsikring. I denne saken foreslås det en rekke presiseringer for å sikre at alle arbeidere som utfører arbeid under Oslo kommunes kontrakter innenfor områder der det er risiko, er dekket av yrkesskadeforsikring. For å unngå uklartheter er det tatt inn en henvisning til lov om yrkesskadeforsikring. Det er også presisert at det foreligger en dokumentasjonsplikt dersom leverandøren påberoper seg at det ikke foreligger et krav om yrkesskadeforsikring. Videre er det tatt inn en oppfordring om at selvstendig næringsdrivende som jobber på Oslo kommunes kontrakter skal tegne frivillig yrkesskadeforsikring hos NAV.

Manglende yrkesskadeforsikring kan ha svært alvorlige konsekvenser for den enkelte arbeider. Det foreslås derfor å innføre en rett til stansing av arbeidet frem til et eventuelt brudd på dokumentasjonsplikten knyttet til yrkesskadeforsikring er rettet, eventuelt rett til heving. At brudd på bestemmelsen kan påberopes av oppdragsgiver og den enkelte arbeider som grunnlag for erstatning fra leverandøren videreføres, og underleverandører kan kreves utskiftet dersom bruddet har skjedd hos dem.

V. Obligatorisk pensjonsordning - dokumentasjonsplikt

I denne sak foreslås det videreført dokumentasjonsplikt om obligatorisk pensjonsordning regulert i en egen bestemmelse. I land hvor det er et lovfestet krav om obligatorisk pensjonsordning foreslås det i denne sak at leverandørene på forespørsel skal dokumentere at arbeidere som utfører arbeid på kommunens kontrakter er innmeldt i ordningen.

W. Leverandørens informasjonsplikt

Informasjon til arbeiderne om deres rettigheter har vist seg å være en viktig suksessfaktor for å sikre etterlevelsen av Osломodellen.

I denne sak foreslås det en ny bestemmelse hvor leverandører før kontraktsoppstart pålegges å dokumentere at alle arbeidere har blitt gjort kjent med sine rettigheter etter norsk arbeidslovgivning og kontrakten med Oslo kommune. Formålet med bestemmelsen er å sikre at arbeiderne har kunnskap om egne rettigheter og hvor de kan henvende seg dersom de ikke får det de har krav på – for å gjøre det vanskeligere for arbeidsgiverne å utnytte arbeidernes manglende kunnskap og omgå lover og regler.

X. Krav til bruk av lærlinger

I byråds sak 1057/17 er det vedtatt en egen lærlingebestemmelse. Den skal benyttes i alle bygge-, anleggs- og tjenestekontrakter over nasjonal terskelverdi for kunngjøring og med lengre varighet enn tre måneder innenfor fagområder med behov for læreplaner. I disse kontraktene skal det kreves at minimum 10 % av arbeidede timer skal utføres av lærlinger. I tillegg kreves det at leverandøren skal være en godkjent lærebedrift i henhold til opplæringsloven.

Kravet foreslås i stor grad videreført. Det presiseres imidlertid at dersom oppdragsgiver ikke har angitt en fordeling mellom fagene, kan leverandøren selv velge i hvilke fag lærlingekravet skal oppfylles. I tillegg foreslås det å åpne for at kravet kan oppfylles ved tilsvarende ordninger som nevnt i opplæringsloven § 4-1. Dette vil da omfatte lærling, praksisbrevkandidat, lærekandidat og kandidat for fagbrev på jobb.

Det foreslås en endring i sanksjonene, slik at brudd på krav sanksjoneres mer forholdsmessig basert på grad av manglende kontraktsoppfyllelse.

6.3 Generelt om sanksjonssystemet

Sanksjonene i seriøsitetsbestemmelsene har i sin helhet vært gjennomgått i forbindelse med revisjonen. Oslo kommune har mottatt flere innspill knyttet til sanksjonene, både fra kommunens virksomheter og representanter fra arbeidstaker- og arbeidsgiversiden. Det rapporteres blant annet at sanksjonene er uklare, for strenge og for omfattende, samt at de ikke i tilstrekkelig grad benyttes. Det er viktig at kommunens virksomheter ivaretar sitt ansvar for å følge opp kontraktene og ilegger sanksjoner der det avdekkes brudd på seriøsitetskravene.

For det første foreslås det sanksjoner knyttet til en rekke bestemmelser som ikke tidligere har hatt egne sanksjoner, for eksempel krav om at utbetaling av lønn og annen godtgjørelse skal skje direkte til medvirkende arbeiders bankkonto og krav om bruk av i all hovedsak fast ansatte med i all hovedsak minst 80 % stilling. Bakgrunnen for at det nå er tatt inn sanksjoner til disse bestemmelsene, er å gi kommunens virksomheter mulighet til å bruke sanksjoner som er hensiktsmessige og forholdsmessige i de ulike konkrete situasjonene.

For det andre foreslås det i flere bestemmelser adgang til å ilegge gebyr. Gebyrets størrelse er endret for å være lik satsene i Norsk Standard kontraktene, slik at summene er gjenkjennelige i markedet. Bruk av gebyr anses

også for å være en sanksjon som er enkel å benytte for kommunens virksomheter, og som dermed vil kunne forenkle sanksjoneringen ved kontraktsbrudd.

7 Utvidelse, presiseringer og endringer i Oslomodellens sosiale krav

7.1 Generelt om kravene

Oslo kommune ønsker ikke å handle med leverandører som ikke respekterer grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser. Derfor stiller kommunen sosiale krav til kommunens vareleverandører.

For å sikre at kommunen stiller krav som står i forhold til leveransen, og legge til rette for at kommunen benytter mest oppfølgingsressurser der risikoen og påvirkningskraften er størst, foreslås det i denne saken at Oslomodellens sosiale krav deles inn i tre kravsett som består av kontrakts- og kvalifikasjonskrav.

Sentralt for Alminnelige krav (Kravsett A) og Forenklede krav (Kravsett B) er, i tillegg til ovennevnte, at det stilles krav til leverandørens arbeid med aktsomhetsvurderinger, i tråd med åpenhetsloven og utvikling på feltet. Det er presisert muligheter for oppfølging fra oppdragsgivers side, og det er inntatt utvidede sanksjonsmuligheter. De Alminnelige sosiale kravene er kommunens strengeste. De Forenklede sosiale kravene er mindre omfattende når det gjelder krav til leverandørens arbeid med aktsomhetsvurderinger, oppfølging av leverandør og kommunens sanksjonsmuligheter.

At leverandøren og eventuelle underleverandører som direkte medvirker til oppfyllelse av kontraktene skal respektere grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser foreslås innført som et grunnkrav, og utgjør kravsett C.

7.2 Virkeområde

De sosiale kravene er samlet i tre kravsett med ulikt virkeområde:

- Kravsett A: Alminnelige sosiale krav - kontrakts- og kvalifikasjonskrav
- Kravsett B: Forenklede sosiale krav – kontrakts- og kvalifikasjonskrav
- Kravsett C: Sosialt grunnkrav - kontraktskrav

Hvilket kravsett som får anvendelse i den enkelte anskaffelse vil bero på en konkret vurdering av den aktuelle anskaffelsen. Utgangspunktet for vurderingen er hvilken risiko som foreligger for brudd på grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser. I tillegg må det ses hen til kontraktens estimerte verdi og varighet, samt modenheten i leverandørmarkedet.

Ved å operere med ulike sett av sosiale krav, kan de sosiale kravene i større grad tilpasses den enkelte anskaffelse. Innføring av kravsett antas å gjøre det enklere for kommunen å bidra til å utvikle umodne leverandørmarkeder samt å videreutvikle leverandørmarkeder som er kommet lenger i arbeidet med sosialt ansvar og etisk handel.

Oslomodellen sosiale standard kontrakts- og kvalifikasjonskrav er obligatoriske å benytte i kommunens vareanskaffelser og i bygge-, anleggs- og tjenesteanskaffelser som inneholder et vareelement.

Tabellen under gir oversikt over når de respektive sett av sosiale krav kommer til anvendelse. Tabellen viser kun hovedreglene for anvendelse av de sosiale kravene. Virksomhetene kan alltid stille strengere krav enn det som er pålagt, forutsatt at dette gjøres innenfor rammene av anskaffelsesregelverket.

Risiko for brudd	Vareanskaffelser		Bygge-, anleggs- og tjenesteanskaffelser			
	Over kr 500'		Under kr 500'	Med vareandel over kr 500'		Med vareandel under kr 500'
	Ramme-avtaler	Enkeltkjøp/ umodent marked		Varighet over 1 år	Varighet inntil 1 år/	

					umodent marked	
Høy	Kravsett A: Alminnelige sosiale kontrakts- og kvalifikasjonskrav	Kravsett B: Forenklede sosiale kontrakts- og kvalifikasjonskrav	Kravsett C: Sosiale grunnkrav	Kravsett A: Alminnelige sosiale kontrakts-krav	Kravsett B: Forenklede sosiale kontrakts- krav	Kravsett C: Sosiale grunnkrav
Middels	Kravsett C: Sosiale grunnkrav			Kravsett C: Sosiale grunnkrav		
Lav	Kravsett C: Sosiale grunnkrav			Kravsett C: Sosiale grunnkrav		

7.3 Nærmere om de Sosiale krav

Kravsett A, som utgjør de Alminnelige sosiale kontrakts- og kvalifikasjonskrav, er kommunens strengeste standard sosiale kravsett. Kontraktskravene i kravsett A inneholder krav om respekt for grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser i vareleveranser. I tillegg stilles det krav til leverandørens arbeid med aktsomhetsvurderinger. I denne saken foreslås det dessuten presiseringer knyttet til oppdragsgivers rett til oppfølging av leverandør samt utvidede sanksjonsmuligheter. Kvalifikasjonskrav i kravsett A inneholder krav om at leverandøren skal ha implementert tiltak og systemer som sikrer at leverandøren er egnet til å oppfylle de sosiale kontraktskravene.

Kravsett B, som utgjør de Forenklede sosiale kontrakts- og kvalifikasjonskrav, er basert på kravsett A. Kravsett B er forenklet og tilpasset umodne markeder og har derfor gjennomgående en forenklet struktur. Det er forenklede krav til leverandørens systemer og tiltak i kvalifikasjonsfasen og til Leverandørens arbeid med aktsomhetsvurderinger i kontraktskravet. Kravsett B har også noen færre oppfølgingspunkter og sanksjonsmuligheter for oppdragsgiver enn kravsett A.

Kravsett C består av ett kontraktskrav – grunnkravet. Grunnkravet inneholder krav om respekt for grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser i vareleveranser. Dette kravet er så fundamentalt at det skal legges til grunn for alle vareanskaffelser – uavhengig av kontraktens verdi.

Dette innebærer blant annet at Leverandøren og eventuelle underleverandører må respektere arbeidernes rett til å danne eller slutte seg til de arbeidstakerorganisasjoner de selv måtte ønske (ILO nr. 29 og 105), og til å drive kollektive forhandlinger (ILO nr. 87 og 98) og dele innholdet i forhandlingene. All aktivitet i tilknytning til slik organisering, skal skje helt uten represalier eller andre former for forulemping fra leverandørens eller eventuelle underleverandørers side.

Der organisasjonsfriheten eller retten til kollektive lønnsforhandlinger er begrenset ved nasjonal lov, skal leverandøren og eventuelle underleverandører legge til rette for, og ikke hindre, parallelle mekanismer for fri og uavhengig organisering og forhandling.

Medvirkende arbeider skal ikke utsettes for noen form for tvangsarbeid, slavearbeid eller ufrivillig arbeid (ILO konvensjon nr. 29 og 105). Arbeidere skal videre ikke måtte levere depositum eller identitetspapirer til arbeidsgiver og skal fritt kunne avslutte arbeidsforholdet med rimelig oppsigelsestid.

Det skal ikke forekomme barnarbeid (FNs barnekonvensjon art. 32, ILO konvensjon nr. 138 og 182). Minstealder for arbeidere skal ikke være mindre enn 15 år og i tråd med nasjonal minstealder for ansettelse, eller; minstealder for obligatorisk skolegang, med høyeste alder som gjeldende. Dersom lokal minstealder er satt til 14 år i tråd med unntaket i ILO konvensjon 138, kan dette aksepteres. Nyrekruttering av barnarbeidere i strid med ovennevnte minstealder skal ikke finne sted. Barn under 18 år skal ikke utføre arbeid som er til skade for deres helse, sikkerhet eller moral, inkludert nattarbeid. Det skal etableres handlingsplaner for snarlig utfasing av barnarbeid som er i strid med ILO-konvensjonene 138 og 182.

Det skal ikke forekomme diskriminering (ILO konvensjon nr. 100 og 111).

Det skal heller ikke forekomme diskriminering når det gjelder ansettelse, avlønning, opplæring, forfremmelse, oppsigelse eller pensjonering basert på etnisk tilhørighet, kaste, religion, alder, uførhet, kjønn, sivil status, seksuell legning, fagforeningsarbeid eller politisk tilhørighet. Det skal etableres vern mot seksuelt påtrengende, truende, fornærmende eller utnyttende adferd, og mot diskriminering eller oppsigelse på usaklig grunnlag, f. eks ekteskap, graviditet, foreldrestand eller status som HIV-smittet.

Oppdragsgiver har i henhold til anskaffelsesregelverket mulighet til å avvise leverandører som ikke respekterer grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser i vareleveranser

7.4 Harmonisering av kravene

Det antas å være mer ressurseffektivt for leverandørmarkedet å forholde seg til mer harmoniserte krav og mer koordinert oppfølging fra offentlig sektors side. De siste årene har det derfor utviklet seg et samarbeid mellom flere store offentlige oppdragsgivere om koordinert oppfølging av etterlevelse av sosiale krav hos felles leverandører. En forutsetning for effektivt samarbeid om oppfølging av felles leverandører, er en større harmonisering av ulike offentlige oppdragsgiveres sosiale krav.

I denne saken har de sosiale kravene fått en struktur som ligger nært opptil strukturen i de sosiale kontraktsvilkårene som er utarbeidet av Etisk handel Norge og Direktoratet for økonomistyring. Endringene som foreslås i denne saken skal sikre større harmonisering med lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (åpenhetsloven), som trer i kraft 1. juli 2022. Sentralt i åpenhetsloven er aktsomhetsvurdering som metodikk for å arbeide for menneske- og arbeidstakerrettigheter. Aktsomhetsvurderinger består av seks trinn (Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv, 2019):

1. Forankre ansvarlighet i retningslinjer og styringssystemer
2. Kartlegg og vurder negativ påvirkning/skade ut fra egen virksomhet, leverandørkjede og forretningsforbindelser.
3. Stans, forebygg eller reduser negativ påvirkning/skade.
4. Overvåk gjennomføring og resultater.
5. Kommuniser hvordan påvirkningen er håndtert.
6. Sørg for, eller samarbeid om gjenoppretting der det er påkrevd.

Plikten til å utføre aktsomhetsvurderinger er i tråd med utviklingen i Europa. Tyskland har nylig vedtatt en lov med flere likhetstrekk, og flere land, blant annet Finland og Nederland, utreder lignende lovgivning. Samtidig utarbeider EU-kommisjonen et utkast til direktiv under «EU Sustainable Corporate Governance Initiative», som vil pålegge virksomheter å utføre aktsomhetsvurderinger som dekker menneske- og arbeidsrettigheter, klimaendringer, miljø, antikorrupsjon, hvitvasking og andre økonomiske misligheter, i egen virksomhet og i leverandørkjeden.

7.5 Innføring av nye sanksjoner

For å styrke muligheten for effektiv og hensiktsmessig kontraktsoppfølging av Osломodellens sosiale krav foreslås det i denne sak foreslås det innført enkelte nye sanksjoner. Dette omfatter blant annet innføring av rett til å kreve midlertidig stans av leveransen og rett til å kreve at leverandøren bytter ut varer eller underleverandører ved brudd på sosiale krav.

8 Kontraktsoppfølging av Osломodellen må styrkes

Kommunerevisjonen har rapportert om at flere av kommunens virksomheter har manglende oppfølging av om leverandøren overholder Osломodellens krav til lønns- og arbeidsforhold. HMSREG viser også at kravene til at minst 50 % arbeidede timer er utført av faglærte og at minst 10 % av arbeidede timer på fagområder med behov for lærlinger er utført av lærlinger, langt fra er oppfylt. Gjennomsnittlig oppfyllelsesgrad ligger på rundt henholdsvis 31 % og 7 % (må tas høyde for en noe høyere faktisk oppfyllelsesgrad da HMSREG foreløpig har målt kravet opp mot alle registrerte arbeidstimer, ikke bare de arbeidstimene disse kravene skal måles mot).

For å sikre en god kontraktsgjennomføring, må kommunens virksomheter i større grad ha tett og løpende dialog med leverandøren i kontraktsperioden. Ved utilstrekkelig eller manglende kontraktsoppfyllelse fra leverandørens side, må virksomhetene vurdere å ta i bruk både de sanksjonene som følger av Osломodellen og de som følger av kontrakten for øvrig. Dette er viktig for å sikre rettmessig oppfyllelse av kontrakten, og for å nå kommunens ambisjoner om å være en aktivt bidragsyter i bekjempelsen av arbeidslivskriminalitet, sosial dumping og utnyttelse av sårbare arbeidere. Dette er også viktig for å unngå at kommunens manglende kontraktsoppfølging kan bli ansett for å være en vesentlig endring av kontrakten. Sistnevnte kan utgjøre grove brudd på anskaffelsesregelverket.

I denne saken foreslås det derfor et vedtakspunkt der kommunens virksomheter bes om å iverksette virksomhetsspesifikke tiltak for å bedre oppfølgingen av Osломodellens seriøsitets- og sosiale krav, inkludert utarbeide en plan for hvordan mer aktiv bruk av sanksjoner kan sikre bedre kontraktsoppfyllelse.

9 Veiledning til Osломodellen

For å sikre effektiv og enhetlig praktisering av seriøsitets- og sosiale krav i kommunens virksomheter, er det utviklet veiledning til sentrale bestemmelser i Oslomodellen. Veiledningen vil bli oppdatert i henhold til endringer foretatt i denne sak. Både kommunens virksomheter, leverandører, samt arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner har pekt på forhold og problemstillinger som krever bedre veiledning fra kommunens side. Dette vil bli forsøkt imøtekommet når veilederen oppdateres.

Veiledningen vil inngå som en del av Oslo kommunes elektroniske anskaffelsesveileder.

10 Evaluering av innførte Oslomodellen

Effekten av kommunens seriøsitetskrav og sosiale krav i kampen mot arbeidslivskriminalitet, sosial dumping og utnyttelse av sårbare arbeidere i kommunens leverandørkjeder vil jevnlig være gjenstand for vurdering. Ved behov vil det bli foretatt justeringer i kravene for å tilpasse dem samfunnsutviklingen og styrke effekten.

11 Oslomodellens seriøsitetskrav i helse- og omsorgssektoren

Oslomodellen er implementert i kommunens helse- og omsorgssektor gjennom byrådssak 1006/19, med tilpasninger som ivaretar denne sektorens særegenheter.

Det forutsettes at Oslomodellen i helse- og omsorgssektoren utvikles og justeres i tråd med vedtakene og føringerne i nærværende sak, men tilpasset helse- og omsorgssektorens særegenheter.

12 Høring av ny Oslomodell

Oslomodellens nye seriøsitets- og sosiale krav har vært på høring til utvalgte kommunale leverandører, representanter for arbeidstaker- og arbeidsgiversiden, kommunale virksomheter og andre aktører som i kraft av sin rolle vil kunne bidra med konstruktive innspill i revideringen av Oslomodellen.

13 Lover og regelverk, tidligere vedtak

Det vises til byrådssak 1104/17 om *Oslo kommunes anskaffelsesstrategi*, byrådssak 1057/17 Standard kontraktsvilkår for *Oslo kommunes anskaffelser av varer, tjenester og bygg og anlegg* og byrådssak 1006/19 om *Oslomodellen for helse- og omsorgssektoren – for et seriøst, kompetent og skapende arbeidsliv i Oslo*. Det vises også til byrådssak 1083/19 om *Innføring av standardkontrakt for Oslo kommunes leie av kontorlokaler*, samt byrådssak 1045/11 om *Bruk av reserverte kontrakter i kommunens anskaffelser*.

14 Økonomiske og administrative konsekvenser

Erfaringen med obligatorisk bruk av standard kontraktsvilkår, inkludert Oslomodellens strenge seriøsitets- og sosiale krav, er at dette ikke synes å ha ført til økte priser for Oslo kommune. Det antas at å benytte standardkontrakter og standardkrav i Oslo kommunes anskaffelser effektiviserer kommunens arbeid med anskaffelser, og er ressursbesparende både for kommunen og leverandørene. Det er imidlertid viktig å være klar over at tilstrekkelig oppfølging av Oslomodellens strenge og omfattende krav krever betydelige ressurser og kompetanse både i kommunens virksomheter og hos leverandørene.

15 Vedtakskompetanse

I henhold til kommuneloven § 20 nr. 3 kan bystyret delegere avgjørelsesmyndighet til byrådet i saker hvor ikke annet følger av lov. I henhold til reglement for byrådet, jf. bystyresak 65/2016, jf. bystyresak 96/2016 § 3-1 siste ledd, har bystyret delegert til byrådet å vedta administrative regelverk som omhandler støttefunksjoner for administrasjonen.

16 Rapporteringsordning

Det legges i denne saken ikke opp til noen spesiell rapporteringsordning.

Byråden for finans innstiller til byrådet å fatte følgende vedtak:

1. Følgende standardkontrakter vedtas for Oslo kommune:
 - Standard kontraktsvilkår for Oslo kommunes kjøp av varer og tilhørende kontraktsformular
 - Standard kontraktsvilkår for Oslo kommunes kjøp av håndverkertjenester og tilhørende kontraktsformular
 - Standard kontraktsvilkår for Oslo kommunes leie av kontorlokaler og tilhørende bilagsformular

- Statens standardkontrakt for konsulentoppdrag – SSA-O og tilhørende bilagsformular
 - Statens standardkontrakt for konsulentbistand - SSA-B og SSA-B enkel og tilhørende bilagsformular
 - Statens standardkontrakter for IT-anskaffelser (Den av Statens standardavtaler for IT-anskaffelser som er mest anvendelig skal benyttes.) og tilhørende bilagsformular
 - DFØs databehandleravtale 2020 med tilhørende bilag
 - Norsk Standard (NS) 8401 Alminnelige kontraktsbestemmelser for prosjekteringsoppdrag og tilhørende kontraktsformular
 - Norsk Standard (NS) 8402 Alminnelige kontraktsbestemmelser for rådgivningsoppdrag honorert etter medgått tid og tilhørende kontraktsformular
 - Norsk Standard (NS) 8403 Alminnelige kontraktsbestemmelser for byggelederoppdrag og tilhørende kontraktsformular
 - Norsk Standard (NS) 8404 Alminnelige kontraktsbestemmelser for uavhengige kontrolloppdrag
 - Norsk Standard (NS) 8405: 2008 Norsk bygg- og anleggskontrakt og tilhørende kontraktsformular **(tilhørende kontraktsformular vil bli utarbeidet)**
 - Norsk Standard (NS) 8406 Forenklet Norsk bygg- og anleggskontrakt (som alternativ til NS 8405) og tilhørende kontraktsformular
 - Norsk Standard (NS) 8407 Alminnelige kontraktsbestemmelser for totalentrepriser og tilhørende kontraktsformular
2. Alle virksomheter som er en del av rettssubjektet Oslo kommune pålegges å bruke vedtatte standardkontrakter, med eventuelle tilhørende kontraktsformularer/bilagsformularer, når de foretar anskaffelser av varer, tjenester eller bygg og anlegg til en verdi over kr 500 000 ekskl. mva. på områder som omfattes av standardkontraktene.
3. Følgende kontraktskrav vedtas og tas inn som standard kontraktskrav i Oslo kommunes relevante standardkontrakter for anskaffelser av bygg, anlegg og tjenester, vedlegg 1 Oslomodellens seriøsitetsskrav:
- Respekt for grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser
 - Krav om yrkesmessig integritet, inkl. åpenhet om eierstrukturer, selskaps- og eierhistorikk og regnskap
 - Krav om utbetaling av lønn og annen godtgjørelse direkte til medvirkende arbeiders bankkonto
 - Forbud mot kontant betaling for kjøp som skjer i forbindelse med oppfyllelse av kontrakten
 - Krav til lønns- og arbeidsvilkår
 - Oppdragsgivers rett til å gjennomføre revisjon og stedlig kontroll
 - Krav til internkontroll for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA)
 - Krav om forhåndsinnsending av mannskapslister og føring av oversiktslister
 - Krav om gyldig HMS-kort fra første dag og registrering for [bygg-, anleggs-, og renholdsoppdrag]
 - Krav om tilgang til og overføring av data fra Leverandør til HMSREG for bygg og anleggsprosjekter
 - Krav om pliktig medlemskap i StartBANK eller tilsvarende leverandørregister
 - Krav om at minst 50 % av arbeidede timer skal utføres av faglærte
 - Krav om fullmakt til å innhenteopplysninger gjennom bruk av utvidet skatteattest
 - Krav om oppfyllelse av skatte- og avgiftsforpliktelser
 - Konsekvenser ved brudd på konkurranselovgivningen
 - Konsekvenser for senere konkurranser ved mislighold av kontraktsforpliktelser
 - Krav om forhåndsgodkjenning av underleverandører
 - Krav om begrensning i antall ledd underleverandører i vertikal kjede
 - Krav om bruk av i all hovedsak fast ansatte med i all hovedsak minst 80 % stilling
 - Krav til dokumentert yrkesskadeforsikring
 - Krav til dokumentert medlemskap i obligatorisk pensjonsordning
 - Leverandørens informasjonsplikt
 - Krav om atskilte garderobes
 - Krav til at leverandøren er godkjent lærebedrift, og at minst 10 % av arbeidede timer skal utføres av lærlinger
4. Følgende kontraktskrav vedtas og gjøres obligatoriske i alle Oslo kommunes kontrakter for kjøp av bygg, anlegg og tjenester, uavhengig av bransje og kontraktens verdi:
- Krav om respekt for grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser
 - Krav om yrkesmessig integritet, inkl. åpenhet om eierstruktur, selskaps- og eierhistorikk og regnskap
 - Krav om utbetaling av lønn og annen godtgjørelse direkte til medvirkende arbeiders bankkonto

- Forbud mot kontant betaling for kjøp som skjer i forbindelse med oppfyllelse av kontrakten
- Krav til lønns- og arbeidsvilkår
- Oppdragsgivers rett til å gjennomføre revisjon og stedlig kontroll

5. Krav til bruk av lærlinger: Ved utførelsen av bygge-, anleggs- og tjenestekontrakter skal minst 10 % av arbeidede timer på områder med behov for læreplasser utføres av lærlinger. Krav til bruk av lærlinger skal vurderes særskilt og benyttes i kommunens kontrakter der det er særlig behov for læreplasser og kontrakten er over nasjonal terskelverdi for kunngjøring og har en varighet på over tre måneder.

10 % -kravet gjelder for alle fagområder med behov for læreplasser samlet, med mindre oppdragsgiver har angitt noe annet.

Oppdragsgiver skal alltid vurdere om særskilte behov for læreplasser i særskilte bransjer tilsier at lærlingekravet skal oppfylles i bransjene med særskilte behov.

6. Kommunens virksomheter skal legge følgende føringer til grunn for leverandørens adgang til å benytte underleverandører i vertikal kjede:
- Det kan maksimalt tillates ett ledd underleverandører i vertikal kjede ved oppfyllelse av bygge-, anleggs-, renholds- og tjenestekontrakter hvor det er risiko for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping.
 - I oppdrag der det etter en konkret vurdering foreligger høy risiko for arbeidslivskriminalitet eller sosial dumping, kan det nektes bruk av underleverandører dersom det ikke er mulig å motvirke risiko for arbeidslivskriminalitet eller sosial dumping med mindre inngripende tiltak.
 - Dersom en konkret vurdering viser at det foreligger lav risiko for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping eller det er nødvendig for effektiv gjennomføring av kontrakten, kan kommunens virksomheter åpne for to ledd underleverandører i vertikal kjede.
 - Dersom det er nødvendig for å sikre tilstrekkelig konkurranse, kan kommunens virksomheter åpne for bruk av flere ledd underleverandører enn det som fremgår ovenfor.
 - Etter at kontrakt er inngått kan kommunens virksomheter godta flere ledd underleverandører i vertikal kjede dersom det på grunn av uforutsette omstendigheter er strengt nødvendig for å gjennomføre kontrakten.

Kommunens virksomheter skal beskrive hvilken adgang leverandørene har til å benytte underleverandører i vertikal kjede i anskaffelsesdokumentene.

Underleverandører skal skriftlig forhåndsgodkjennes av kommunens virksomheter før de starter kontraktarbeidet.

7. Alle bygg- og anleggsplasser der kommunens virksomheter er byggherre skal tydelig merkes med Oslo kommunes logo, slik at det tydelig fremgår for publikum at bygg- og anleggsarbeidene foregår i regi av Oslo kommune.
8. Følgende kontraktskrav vedtas og tas inn som standard kontraktskrav i Oslo kommunes relevante standardkontrakter for anskaffelser av varer, vedlegg 2 Oslomodellens sosiale krav:
- Respekt for grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser i vareleveranser (Kravsett A, B og C)
 - Krav til overholdelse nasjonal arbeidslovgivning (Kravsett A og B)
 - Krav til leverandørens arbeid med aktsomhetsvurderinger (Kravsett A og forenklet versjon i kravsett B)
9. Kravsett A – Alminnelige sosiale krav (kontraktskrav og kvalifikasjonskrav), se vedlegg 2 om sosiale krav, vedtas og gjøres obligatoriske i Oslo kommunes vareanskaffelser som omfatter kjøp av høyrisikovarer, i følgende tilfeller:
- I vareanskaffelser hvor kontraktens estimerte totalverdi overstiger kr 500 000 ekskl. mva. er det obligatorisk å stille både Alminnelige sosiale kontraktskrav og Alminnelige sosiale kvalifikasjonskrav.
 - I bygge-, anleggs- og tjenesteanskaffelser hvor vareelementets estimerte verdi overstiger kr 500 000 ekskl. mva. er det obligatorisk å stille Alminnelige sosiale kontraktskrav.
10. Kravsett B – Forenklete sosiale krav (kontraktskrav og kvalifikasjonskrav), se vedlegg 2 om sosiale krav, vedtas og kan unntaksvis benyttes i stedet for kravsett A dersom det er nødvendig av hensyn til effektiv ressursbruk og formålstjenlig kontraktsoppfølging med kontakter på en varighet under 1 år i anskaffelser

med estimert verdi over kr. 500 000 ekskl. mva., eller dersom markedsundersøkelse viser at færre enn tre potensielle tilbydere kan oppfylle de alminnelige sosiale kravene i kravsett A (umodent marked):

- I vareanskaffelser skal det stilles både Forenklede sosiale kontraktskrav og Forenklede sosiale kvalifikasjonskrav. Forenklede sosiale kvalifikasjonskrav kan unntaksvis unnlates benyttet dersom kvalifikasjonskravet vil virke uforholdsmessig tyngende for leverandørene. Dette er ment å være en snever unntaksregel.
- I bygge-, anleggs- og tjenestekontrakter skal det stilles Forenklede sosiale kontraktskrav.

Dersom vilkårene for bruk av kravsett B er oppfylt, skal denne vurderingen dokumenteres i kontraktstrategien eller et tilsvarende dokument. Tilsvarende gjelder dersom Forenklede sosial kvalifikasjonskrav ikke benyttes.

11. Kravsett C – grunnkravet (kun kontraktskrav), se vedlegg 2 om sosiale krav, vedtas og skal brukes i alle anskaffelser som omfatter vareleveranser hvor kravsett A eller B ikke kommer til anvendelse. Kravsett C gjelder uavhengig av anskaffelsens verdi, risiko, art, varighet og modenhet i leverandørmarkedet.
12. Virksomhetene kan alltid stille strengere sosiale krav enn det man er pålagt i henhold til kravsettene, forutsatt at kravene er innenfor rammene av anskaffelsesregelverket.
13. Oslo kommune skal ikke handle med leverandører som ikke respekterer grunnleggende menneskerettigheter, grunnleggende arbeidstakerrettigheter og folkerettslige forpliktelser. Slike leverandører skal avvises.
14. Kommunens virksomheter må iverksette tiltak for å styrke oppfølgingen av Oslomodellens seriøsityts- og sosiale krav, inkludert utarbeide virksomhetsspesifikke planer for hvordan mer aktiv bruk av sanksjoner kan sikre at leverandørene bedrer kontraktsoppfyllelsen.
15. Følgende instruksjoner vedrørende bruk av HMSREG vedtas:
 - Alle kommunens virksomheter plikter å benytte HMSREG i kontraktsoppfølgingen for de kontraktene der det er oppstilt krav om bruk av HMS-kort.
 - Alle kommunens virksomheter plikter å følge opp at mannskapslister blir korrekt fylt ut og oppdatert.
 - Alle kommunens virksomheter plikter å fortløpende behandle alle avvik i systemet – for alvorlige avvik skal det skrives inn en kommentar i systemet om viser hva som er gjort for å lukke avviket.
 - Alle kommunens virksomheter plikter å benytte seg av funksjonaliteten for stedlig kontroll når de foretar kontroller. Det skal skrives inn en rapport enten som et vedlegg eller i kommentarfeltet etter hver kontroll.
 - Utviklings- og kompetanseetaten kan, basert på risikovurderinger, gjennomføre kontroller på alle kommunens oppdragslokasjoner registrert i HMSREG. Aktuell oppdragsgiver skal informeres på forhånd.
16. Det delegeres til den enkelte byråd å godkjenne avvik fra vedtatte standard kontraktskrav der underliggende virksomhet i konkrete tilfeller har dokumentert et særskilt behov for å fravike standard kontraktskrav. Unntaksbestemmelsen skal være en sikkerhetsventil for helt spesielle tilfeller.
17. Ved anskaffelser av varer og tjenester som nevnt nedenfor skal det alltid gjennomføres konkurranse om en reservert kontrakt i henhold til bestemmelsene om reserverte kontrakter i forskrift om offentlige anskaffelser. Kun dersom dette ikke lar seg gjennomføre, kan det gjennomføres en ordinær konkurranse i henhold til regelverket for offentlige anskaffelser. Konkurransen skal gjennomføres av Utviklings- og kompetanseetaten som en samkjøpsavtale, som virksomhetene i Oslo kommune plikter å benytte dersom de skal foreta anskaffelser som kan dekkes ved avrop på samkjøpsavtalen.
De aktuelle områdene er:
 - Trykking, kopiering og ferdigstilling av grafisk materiell
 - Pakking, emballering, konvoluttering, masseutsendelse
 - Fruktordninger (fruktabonnement)
18. Ved anskaffelser av varer og tjenester som nevnt nedenfor skal det alltid før kunngjøring vurderes hvorvidt en skal gjennomføre konkurranse om en reservert kontrakt i henhold til bestemmelsene om reserverte kontrakter i forskrift om offentlige anskaffelser eller utlyse en ordinær konkurranse. Konkurransen skal gjennomføres av Utviklings- og kompetanseetaten som en samkjøpsavtale, som virksomhetene i Oslo kommune plikter å benytte dersom de skal foreta anskaffelser som kan dekkes ved avrop på samkjøpsavtalen.
De aktuelle områdene er:

- Catering
- Dekkhotell
- Distribusjon/transportoppdrag og fast, rutinemessig varetransport
- Enkle monteringsoppdrag
- Produksjon av skilt
- Søm/reparasjoner/tekstiltrykk

19. Byråden for finans gis fullmakt til å foreta de endringer i standard kontraktskrav som anses nødvendig for å ivareta de til enhver tid gjeldende lover, forskrifter og overordnede kommunale vedtak, samt mindre endringer av ikke-prinsipiell karakter.
20. I den grad instruks er gitt i nærværende sak også er relevante for *Oslomodellen for helse og omsorgssektoren*, jf. sak 1006/19, må sistnevnte sak justeres.
21. Byråden for helse- og omsorgssektoren gis fullmakt til å foreta nødvendige justeringer som følge av punkt 20.
22. Vedtakene i følgende saker oppheves:
Byrådssak 1057/17, byrådssak 1083/19 og byrådssak 1045/11

Vedlegg til saken:

1. Oslomodellens seriøsitetsskrav
2. Oslomodellens sosiale krav

Vedlegg tilgjengelig på internett:

1. Ny obligatorisk standardkontrakt NS 8404:2013 – Almennelige kontraktsbestemmelser for uavhengige kontrolloppdrag (kan ikke kopieres og må bestilles)
2. Direktoratet for forvaltning og økonomistyrings (DFØs) databehandleravtale 2020
3. Standardkontrakt for Oslo kommunes leie av kontorlokaler og tilhørende kontraktsformular
4. Byrådssak 1045/11 om bruk av reserverte kontrakter i kommunens anskaffelser
5. Standard kontraktsvilkår for Oslo kommunes kjøp av varer og tilhørende kontraktsformular
6. Standard kontraktsvilkår for Oslo kommunes kjøp av håndverkertjenester og tilhørende kontraktsformular
7. Oppdragsavtalen (SSA-O) for konsulentoppdrag der oppdragiver beskriver sluttresultatet og konsulenten får et selvstendig ansvar for en ferdig leveranse/oppdrag og tilhørende bilagsformular
8. Bistandsavtalene (SSA-B og SSA-B enkel) og tilhørende bilagsformular: Brukes der oppdragsgiver ikke har et definert sluttresultat, men har et definert behov for konsulenthjelp. Utviklings- og tilpasningsavtalen (SSA-T) for kjøp av programvare som skal utvikles eller tilpasses for oppdragsgiver
9. Norsk Standard (NS) 8401 Almennelige kontraktsbestemmelser for prosjekteringsoppdrag (kan ikke kopieres og må bestilles) og tilhørende kontraktsformular
10. Norsk Standard (NS) 8402 Almennelige kontraktsbestemmelser for rådgivningsoppdrag honorert etter medgått tid (kan ikke kopieres og må bestilles) og tilhørende kontraktsformular
11. Norsk Standard (NS) 8403 Almennelige kontraktsbestemmelser for byggelederoppdrag (kan ikke kopieres og må bestilles) og tilhørende kontraktsformular
12. Norsk Standard (NS) 8405: 2008 Norsk bygg- og anleggskontrakt (kan ikke kopieres og må bestilles) og tilhørende kontraktsformular
13. Norsk Standard (NS) 8406 Forenklet Norsk bygg- og anleggskontrakt (som alternativ til NS 8405; kan ikke kopieres og må bestilles) og tilhørende kontraktsformular
14. Norsk Standard (NS) 8407 Almennelige kontraktsbestemmelser for totalentrepriser (kan ikke kopieres og må bestilles) og tilhørende kontraktsformular